

Remissvar från Global Utmaning på Agenda 2030-delegationens slutbetänkande Världens utmaning, världens möjlighet (SOU 2019:13)

Diarienummer M2019/00661/S

Till m.remissvar@regeringskansliet.se ; gunilla.blomquist@regeringskansliet.se

Sammanfattning

I remissvaret från den oberoende tankesmedjan Global Utmaning på Agenda 2030-delegationens slutbetänkande behandlas i synnerhet följande punkter, där vi vill understryka stöd för formuleringar alternativt där preciseringar uppmuntras eller omdefinieringar bör beaktas:

- 3.1 En global handlingsplan
- 3.2 Agendans beståndsdelar
- 3.3 Agenda 2030 – ett ramverk
- 3.4 Arbetet med hållbar utveckling i Sverige fram till i dag
- 4.1 Sveriges omställning till ett modernt och hållbart välfärdssamhälle
- 4.2 Att använda kraften i ordinarie processer
- 4.3 Förslag för att förstärka kapaciteten
- 7.5 Hållbar upphandling i staten
- 9.1 Genomslaget för Agenda 2030 behöver stärkas i fler kommuner och landsting
- 9.2 Ett handslag mellan regeringen och SKL
- 10.1 Nationellt Agenda 2030-forum
- 10.2 Regionala Agenda 2030-forum
- 13.4 Öka långsiktigheten vid bidragsgivning

Inledning

Inledningsvis välkomnas att delegationen konstaterar att trots att Sveriges ambitioner ofta är högre, krävs åtgärder inom flera politikområden och att utvecklade former för samordning och styrning, samt ett ledarskap som agerar långsiktigt och flexibelt behövs: Såväl förändrade förhållningssätt och beteenden på både individ- och samhällsnivå som att stärka de ordinarie processerna.

3.1 En global handlingsplan

Det är viktigt att Sverige i dessa tider i stöd för det multilaterala systemet betonar att agendan samlar mål inom andra ramverk och konventioner som UNFCCC, Peking-plattformen, the New Urban Agenda, konventionen om biologisk mångfald, Sendai-ramverket, havsrättskonventionen och Addis-agendan. Vi välkomnar att detta görs än tydligare och oftare så fort Sverige har möjlighet, både på hemmaplan och internationellt.

3.2 Agendans beståndsdelar

Utifrån det globala indikatorramverket har SCB tagit fram nationella och sub-nationella indikatorer. Här vill vi däremot belysa risken med att dels göra vissa snäva tolkningar av internationella begrepp och dels välja mycket begränsade

indikatorer för att mäta dessa. Ett tydligt exempel tolkningen av mål 11.1 där dels definitionen av "slumområden" kan ifrågasättas, dels lämpligheten att koppla hela svenska bostadsutmaningen enkom till "trångboddhet".

3.3 Agenda 2030 – ett ramverk

Inledningsvis välkomnas delegationens fastställande att anta den breda innebörden av begreppet hållbar utveckling med lika fokus på de miljömässiga, sociala och ekonomiska dimensionerna. Även formuleringar kring att omställningen till en hållbar utveckling kräver handling globalt, nationellt, regionalt och lokalt, samt att sambandet mellan olika nivåer och politikområden understryks. Även av vikt att erfarenheterna av PGU-arbetet införlivas i bedömningen av samstämmigheten av agendan både hemma och globalt.

3.4 Arbetet med hållbar utveckling i Sverige fram till i dag

Vi välkomnar att det lokala Agenda 21-arbetet välkomnas men att det inte skadar att tydligare understryka att vi borde ta rygga på det arbetet som bedrivits i kommunerna miljömässigt för att nu skala upp inom de sociala och ekonomiska dimensionerna.

4.1 Sveriges omställning till ett modernt och hållbart välfärdssamhälle

Att SCB konstaterar att 20% av målen uppfyllts innebär att 80% kvarstår. Även om Sverige kommer väl ut globalt återstår stora utmaningar nationellt som lyfts i delegationens sex fokusområden. Att ojämlikhet och ojämställdhet utpekade som det första fokusområdet ger en tydlig indikation på den svenska visionen för agendan.

Däremot föreslår vi att man återgår till tidigare formulering kring fokusområde två eftersom "hållbara samhällen" är alltför brett och därmed riskerar utvattnas. "Hållbara städer, orter och bosättningar" vore exempelvis en bättre formulering för att möta just utmaningen om segregation och urbanisering.

Vi välkomnar att "ohållbara konsumtionsmönster" uppmärksammas som en avgörande utmaning för Sverige. Däremot vore det önskvärt att slutbetänkandet tydligare adresserar beteende- och livsstilsförändringar bland såväl företag som medborgare som avgörande för mer hållbara konsumtionsmönster. Ett sätt vore att inkludera produktion- och konsumtionsperspektivet på växthusgasutsläpp i nationella klimatplaner generellt.

Omställningen till en "en samhällsnyttig, cirkulär och biobaserad ekonomi" är avgörande för samhällets hållbara utveckling men kunskapen om hur en biobaserad och cirkulär omställning av ekonomin skall genomföras är bristfällig. Vi efterfrågar därför en mer omfattande beskrivning om den cirkulära och biobaserade ekonomins roll för genomförandet av Agenda 2030 och utmaningarna som står i vägen för dess utbredning.

Kring "långsiktighet och generationsperspektivet" vill vi understryka att barnrätts- och ungdomsperspektivet hos många beslutsfattare är bristfälligt, något som kan påverka hela genomförandet av agendan. Utan unga är demokratin oförsäkrad för framtiden och utan ungas röster och deltagande växer klyftor och utanförskapet.

För en feministisk regering bör fokus på unga tjejer (inte bara flickor och kvinnor) vara mer uttalat. Kunskap om ungas levnadsvillkor måste öka samt hur de kan få en röst i samhällsdebatten och planeringen. En nyckelfaktor är att skapa förutsättningar för kvinnligt kapital och nätverk som bygger framtida entreprenörskap, avgörande för unga i arbetslivet samt lösning på en ojämsställd arbetsmarknad.

4.2 Att använda kraften i ordinarie processer

Det är viktigt att det betonas att integrera Agenda 2030 i ordinarie processer dock inte innebär att de befintliga strukturerna inom ramen för dessa processer möter alla de krav som agendan ställer.

4.3 Förslag för att förstärka kapaciteten

Därför har vi utarbetat ett konkret förslag tillsammans med nära 200 aktörer från förvaltning, politik, forskning, näringsliv och civilsamhälle (se bilaga 1).

7.5 Hållbar upphandling i staten

Det är viktigt att betona att de statliga myndigheterna ska ställa relevanta skallkrav vid offentlig upphandling. Vi föreslår följande skrivning: "Regeringen bör ge de statliga myndigheterna i uppdrag att aktivt ställa relevanta skallkrav gällande hållbarhet vid offentlig upphandling i den omfattning som regelverket medger."

Därtill vill vi understryka vikten av att bygga upp kapacitet och kunskap hos kravställare för att sätta upp relevanta skallkrav inom upphandlingen hos statliga, landsting och kommunala verksamheter. Utan denna kompetenshöjande aktiviteten riskerar kraven att ställas så åtgärder riktas åt fel håll.

9.1 Genomslaget för Agenda 2030 behöver stärkas i fler kommuner och landsting

Vi välkomnar formuleringarna att en stor del av Agenda 2030 kommer att genomföras på lokal och regional nivå. Det är ofta i kommunerna som globala åtaganden, internationell rätt och EU-rätt samt nationell lagstiftning ska omsättas i praktisk handling. Det är på den lokala och regionala nivån som de flesta kontakterna mellan det offentliga och medborgare, näringsliv och civilsamhälle sker. Särskilt välkomnas betänkandets förslag att stärka förutsättningar för lokal och regional nivå då kommuner och landsting bär en stor del av ansvaret för de åtgärder som bidrar till genomförandet. Däremot vill vi betona vikten av just kommunernas roll i och med det kommunala självstyret och att de bär huvudansvar för majoriteten av välfärdsuppdraget som huvudmän för centrala verksamheter bland annat hälso- och sjukvård, omsorg, skola, samhällsplanering, miljö- och hälsotillsyn och regional utveckling.

9.2 Ett handslag mellan regeringen och SKL

Att regeringen ingår ett handslag med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) med en gemensam programförklaring för det fortsatta genomförandet av Agenda 2030 på lokal och regional nivå är positivt men huruvida parterna själva har kapacitet att utveckla lämpliga former för kunskapsförmedling och kunskapsspridning till stöd för genomförandet av agendan är ytterst tveksamt. Detta

var tydligt i tex Lokala Sverige från Svenska FN-förbundet och SKL som inte alls kyckades leverera det som kommunerna och andra lokala aktörer efterfrågade. Inom ramen för handslaget bör parterna utveckla lämpliga former för kunskapsförmedling och kunskaps-spridning till stöd för genomförandet av Agenda 2030: Många indikatorer pekar på att denna förmåga saknas (se bilaga).

Det behövs strategisk kapacitet genom samordnings- och analysfunktioner som behövs för det övergripande arbetet med agendan, omvärldsbevakning eller kapacitet för att arbeta med tvärdisciplinära områden. Denna förmåga finns i synnerhet annorstädes och bör inhämtas utifrån (se bilaga).

I kommuner och landsting finns det en stor efterfrågan på olika former av stöd för att främja genomförandet av Agenda 2030. Sammanställning kring det stöd som efterfrågas från diskussion vid Stockholm Urban Forum i maj som samlade nära deltagare (i bilaga 2).

10.1 Nationellt Agenda 2030-forum

Delegationens förslag om forum för dialog välkomnas, både ett nationellt och regionala Agenda 2030-forum. När det kommer till deltagandet i forumen måste öppenheten garanteras så att alla samhällets aktörer som vill medverka välkomnas att bidra fullt, och inte bara i sidospår. Det vore ytterst önskvärt att forumen äger rum längre före HLPF än vad som ofta beräknas och att man minst ett år innan, gärna mer, börjar konsultera samhällsaktörer före regeringen satt ut riktningen för sin rapportering till FN. När riktningen satts på ett mer inkluderande sätt kan man återkomma vid nästa forum bed utkast men att det då fortfarande finns utrymme att i viss mån omformulera dess innehåll.

10.2 Regionala Agenda 2030-forum

Huruvida Länsstyrelserna har kapacitet och framförallt kunskap att samverka med olika sektorer och aktörer på lokal och regional nivå är tveksamt, hittills har denna kapacitet ofta visat sig mycket begränsad. Att forumen utgår från i synnerhet regionernas kommuners behov (och i viss mån landstingens) kommer vara avgörande för forumens värde.

13.4 Öka långsiktigheten vid bidragsgivning

Att Civila samhällets roll i genomförandet tydligt lyfts är avgörande då det ständigt visat prov på kapacitet inom samverkan och djup kunskap kring befintliga aktörer inom sitt särskilda verksamhetsområde. Det är därför särskilt angeläget att bidragsgivningen är långsiktig för att på bästa vis möjliggöra en hållbar verksamhet. Inte minst när civila samhällets aktörer är genomförare av centrala samhällsfunktioner. Därför välkomnas underlättande för idéburna offentliga partnerskap (IOP) som det redan görs på många håll inte minst i Europa.

Stockholm, 19 juni 2019

Bilaga 1.

Förslag från
Stockholm Urban Forum
för fortsatt arbete

Sverige anses bäst i världen på hållbarhet. Därför har vi en skyldighet att använda, vidareutveckla och dela med oss av den kunskapen. Samtidigt måste vi accelerera omställningen ytterligare. Vi vill bjuda in internationella, nationella, regionala och lokala aktörer och beslutsfattare till samtal om hur vi tillsammans kan bygga en Agenda 2030-plattform som prioriterar lokalt genomförande av de globala målen och som kan sprida den svenska kunskapen globalt och där den behövs som mest just nu.

Accelerera arbetet till 2030

Regeringens ambition var att Sverige skulle vara ledande i genomförandet av FN:s Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Därmed utsågs 2016 en Agenda 2030-delegation för att ta fram en övergripande handlingsplan för Sveriges genomförande av målen. I mars 2019 lämnade delegationen över sitt slutbetänkande till Regeringen, och det är nu ute på remiss till juli 2019. De 17 globala målen för hållbar utveckling ska implementeras till 2030. Fem år har snart gått, nu återstår endast 10 år.

Oavsett om en färdplan läggs fram under 2019 kan vi konstatera att arbetet som ska stå klart 2030 går för långsamt. En generation av unga i våra städer visar på allvaret i utmaningarna och att vi måste agera nu omedelbart, både för klimatet men även för den politiska stabiliteten. Sverige ligger fortfarande i framkant men är trots detta inte effektiva nog och med tanke på att många andra länder nu mobiliserar kan vi snabbt hamna på efterkälken och vi behöver i större utsträckning beakta goda lösningar utarbetade i andra länder. Vår topposition förpliktar, vi har inte bara ett ansvar för vår egen utveckling men även att sprida vår kunskap för att accelerera omställningen globalt.

Agenda 2030 måste genomföras lokalt

Agenda 2030-delegationens skriver i sitt slutbetänkande att Statistiska Centralbyrån (SCB) bedömer att Sverige endast uppfyller cirka 20 procent av de globala indikatorerna för Agenda 2030. Över 80 procent av den svenska befolkningen bor i tätorter, dock är mål 11 om hållbara städer ett av de mål som ligger långt ifrån måluppfyllelse. Det konstateras samtidigt att den lokala och regionala nivån spelar en nyckelroll för genomförandet. Detta då en stor del av ansvaret för viktiga åtgärder inom vård, skola, omsorg och samhällsplanering ligger på våra kommuner. Målen måste därmed genomföras lokalt och hållbara städer är avgörande om Sverige ska lyckas uppnå agendan till 2030. För det måste alla samhällen, både länder, regioner,orstäder, småstäder, tätorter och landsbygd, bidra.

Agenda 2030-delegationen efterfrågar i sitt slutbetänkande en gemensam programförklaring för genomförandet av Agenda 2030, mellan Regeringen och SKL, det vill säga mellan internationell, nationell, regional och lokal nivå.

Politiken finns – men är ofullständig

Regeringen har redan antagit en ny Politik för Gestaltad Livsmiljö och en Strategi för Levande Städer. Genom Politik för Gestaltad Livsmiljö formas en politik för arkitektur, form och design som ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där invånare ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Däremot saknar Strategin för Levande Städer (som för övrigt i detalj skisserar åtgärder på det miljörelaterade området) både etappmål och aktiva åtgärder för hållbara gestaltade livsmiljöer, arkitektur, form och design inom regeringens Råd för Hållbara Städer som ska genomföra politiken. Detta är inte hållbart då bostadspolitik, segregation och integration kommit att bli en av vår tids största och olösta frågor.

Strategin konstaterar däremot att människors välbefinnande och möjligheter att utvecklas i stor utsträckning påverkas av hur bostäder, boendemiljöer, offentliga platser och städer är utformade, gestaltade och sammansatta. Man har vidare föreslagit en nationell struktur för området arkitektur, form och design.

Även målområdet om ett långsiktigt reformprogram mot segregation saknar etappmål och åtgärder. Rådet konstaterar enbart att för att en hållbar stadsutveckling ska komma hela staden och alla dess invånare till nytta, behöver byggandet, förvaltandet och andra insatser anpassas till respektive bostadsområdes förutsättningar och de boendes behov. För att införliva ett socioekonomiskt hållbart perspektiv i samhällsutveckling är detta en avgörande aspekt som aktivt måste arbetas med.

En gemensam Agenda 2030-plattform behövs

Om Sveriges regering, våra regioner och kommuner ska uppnå både globala, nationella och lokala mål, och dessutom ligga i framkant globalt, krävs en gemensam plattform som omsätter en gemensam vision, politiken och strategin i praktiken. Särskilt då Rådet för Hållbara Städer främst fokuserar på samverkan mellan statliga myndigheter.

En Agenda 2030-plattform måste samla kunskap, praktiska erfarenheter, goda exempel, metoder och verktyg på ett och samma ställe. Tillsammans skulle ett antal befintliga aktörer (varav flera deltog i Stockholm Urban Forum som Mistra Urban Futures, dess svenska regionala plattformar i Stockholm, Göteborg och Malmö, SKL International/Symbiocity, ICLD, Global Utmaning mfl) kunna utgöra grunden för en sådan plattform.

En gemensam plattform skulle ha sitt säte i Sverige med en systerplattform i Globala Syd och fokusera på att: Stödja lokalt genomförande av de globala målen; vara en nod för mål 11; vara ett forum för lokal, regionalt och nationellt genomförande; överbrygga sektorer; underlätta för lärande av goda exempel internationellt; dela erfarenheter i Sverige och Världen.

Vi tar avstamp i den deklaration¹ som formulerades under den första nationella genomförandekonferensen² av FN:s Nya Urbana Agenda och Sveriges första Nationella Urbana Forum 2016³ som sedan utvecklats i förslag till en sammanhållen stadspolitik⁴. Stockholm Urban Forum 2019⁵ föreslår att vi gemensamt agerar för att tillhandahålla och samordna en sådan plattform. På så sätt kan vi stödja alla urbana och rurala områden, stora som små, både på hemmaplan och globalt.

¹ <https://www.globalutmaning.se/wp-content/uploads/sites/8/2017/02/NORDIC-DECLARATION-A4.pdf>

² <https://new-urban-agenda.confetti.events/>

³ <https://localizingglobalagendas-2.confetti.events/>

⁴ <https://www.globalutmaning.se/wp-content/uploads/sites/8/2017/11/Local-Implementation-of-the-SDGs-The-New-Urban-Agenda-1.pdf>

⁵ <https://stockholmurbanforum.confetti.events/>

Bilaga 2.

Behov av stöd hos aktörer
för genomförande av Agenda 2030

Stockholm Urban Forum - Co-creation för Agenda 2030 i Stockholmsregionen organiserades av tankesmedjan Global Utmaning på uppdrag av Mistra Urban Futures Stockholm (SNOD) 28 maj 2019 på Subtopia, Alby, Botkyrka kommun, Region Stockholm. Stockholm Urban Forum samlade förvaltning, politik, forskning, näringsliv och civilsamhälle i dialog kring hur co-creation fungerar som verktyg för att skapa hållbar utveckling lokalt. Fokus låg på lokalt genomförande av Agenda 2030:s mål, samt i viss mån på mål 11 om hållbara städer och samhällen, och FN:s nya urbana agenda. Forumet utgjordes av 150 deltagare, 30 talare, 4 paneler och 9 workshops, från 6 olika sektorer, 76% var kvinnor och inom åldersspannet under 25 till över 65 år.

Slutpanelen Vågar framåt - Långsiktigt samarbete för hållbarhet diskuterade *hur vi kan samverka bättre för genomförande av målen och hur vi kan hjälpa till att skapa en långsiktig plattform för hållbar och inkluderande utveckling lokalt och regionalt*. Diskussionen föranleddes av att alla deltagare under dagen reflekterat över *vilket stöd de skulle behöva i sitt arbete för att mer effektivt arbeta med lokalt genomförande av Agenda 2030*.

Se svaren nedan:

- Acceptans i organisationen
- Aktivitet
- Att Stockholms stad går från vision till praktik när det gäller att släppa fram innovation. SBK och exploK släpper inte fram!
- Begreppet segregation har oftast fokus på dem som bor i sk utsatta områden. Hur bearbetar vi fördomar hos dem i villamattorna?
- Botemedel mot stuprörseffekt
- Bra chefer
- Bredda mina nätverk.
- Brett nätverksbyggande, diskussionsfora
- Bryta ner målen till vad de innebär för Stockholm, för att se vart man själv kan bidra tillsammans med andra aktörer.
- Ej akademiskt språk
- Engagemang
- Goda exempel
- Goda exempel från mindre kommuner
- Goda exempel hur andra kommuner arbetar med att implementera agenda 2030 i styrdokument
- Handlingsutrymme för innovativa initiativ att forma och leda processer, vilket innebär att offentliga aktörer behöver utmanas och ge mandat/förtroende. Fokus på kompetens med strukturperspektiv istället för fokusgrupper och enskild erfarenhet.
- Hjälp med motiv och goda exempel
- Hur göra konkret?
- Hur utbildar vi invånarna om hållbar utveckling? Många vill men har ej kunskap. Gäller även politiker
- Hållbarhet, kvalitet, sociala- ekologiska värden, stadskvaliteter, arkitektur och gestaltning av offentliga miljöer måste in i budgetarbetet!
- Hållsiktighet
- Indikatorer på väsentliga faktorer för att skapa hållbara städer och hur de utvecklas.
- Information och samverkan
- Inspiration, samarbete, innovativa arbetssätt
- Konkreta metoder och verktyg, processverktyg, erfarenhetsutbyte

- Kontakter, utbyte med andra aktörer, samskapande
- Kunskap och samverkan.
- Kunskapshöjande processer så fler kan mer om dessa komplexa frågor
- Lokala indikatorer
- Långsiktiga finansiella modeller och mer resurser
- Läs RUFSS och samarbeta över kommungränserna! Nyttja kompetensen hos tjänstemännen på Regionplanekontoret
- Lättillgänglig information i komplexa frågor som t ex livscykelanalyser som illustrerar vart vi är på väg i hållbar utveckling. Goda exempel behöver lyftas.
- Mer dialog mellan sektorer
- Medfinansiering, mer finansiering
- Mer forskning
- Mer politisk styrning
- Mer radikal politik på alla nivåer
- Mer verkstad!
- Metod och organisationsutveckling
- Metodstöd offentlig upphandling
- Modigt ledarskap
- Många projekt avslutas nu. Hur kan vi fortsätta samskapa och samtala?
- Mätbara resultat före-efter.
- Nationella stöd till lokala nivåer för att genomföra Agenda 2030 i hållbar stadsutveckling
- Nätverk
- Politisk styrning
- Politiska beslut
- Politiska vilja och stöd
- Politiskt engagemang.
- Resurser, vilja, kollektiva lösningar
- Samarbete praktik/ forskning
- Samarbete, vilka i Stockholm jobbar för Agenda 2030?
- Samverkan på tjänstemannanivå
- Samverkan!
- Segregation och social skiktning handlar om ett samhälle med allt större ekonomisk orättvisa - Nästan ingen vill pata om det eftersom VI har det så bekvämt och bra!
- SL och bussarna styr utformning av bussknutpunkter inte invånarnas behov
- Standard för statistik, bla SCBs för analys och styrning
- Statliga bolag behöver ta ledarflaggan - Gestaltad livsmiljö!
- Strukturer för att inkludera medborgare, t.ex. genom konversation istället av debatt
- Strukturer för tvärsektorielt samarbete
- Stöd av kommunala förvaltningar för att bygga normbrytande testbäddar
- Stöd för innovativa partnerskap
- Stöd i implementering och uppföljning
- Stöd i juridiken
- Tips för praktisk och konkret implementering
- Tydligare incitament för samverkan mellan forskning och samhälle
- Tydlighet. Infographics. Förklarande.
- Utvecklade ekonomiska modeller
- Verktyg för att arbetet verkligen leder till förändring
- Verktygslådor för kommunikation och implementering
- Vi vet mycket om hur vi borde stadsplanera men senaste kunskapen används ej. Stuprör inom kommuner och mellan discipliner tex stadsplanering och jämställdhet